

נדרים נג

משה שווערד

1. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד א

וחכמים מתירים - בגמרא פריך היינו ת"ק ואיכא למידק תנא קמא מני לא ר' יוסי ולא רבנן דהא אמרינן לעיל בפלוגתא דקום וחלב דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור אפילו לרבנן ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מהאי טעמא [1] [י"ל] דלא דמי דאילו גבי קום דחלב הקום לא נשתנה מצורה לצורה דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה אבל הכא הרי נשתנה הגוף, הרשב"א ז"ל, [2] ועוד דבקום כי קרי ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרו ליה ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה אבל הכא כי אמרו דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהן אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר.

2. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד א

גמ'. חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו הא דתניא כלל אר"ש [ב"א] כל שזרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו אסור ביוצא ממנו [ביוצא ממנו] אסור בו וכל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול נדר בו אסור ביוצא ממנו - כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל וה"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדרשב"א בתרווייהו דסבירא ליה לתנא קמא דבין דרכו לאכול בין אין דרכו לאכול אסור בו ולא ביוצא ממנו ורשב"א סבירא ליה דבשזרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול אסור בשניהם ובשאיין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול אסור ביוצא ממנו ולא בו ובהא מפריך ליה לת"ק לגמרי ור' יהודה בן בתירא סבר לה כר"ש בדרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול דאסור בשניהם ופליג עליה בשאיין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול דרבי יהודה בן בתירא לא שני ליה ומיתסר נמי בתרווייהו ולרשב"א שני ליה ולא מיתסר אלא ביוצא ממנו ורבנן בתראי דמתני' היינו ר' שמעון בן אלעזר ושריותא דידהו קאי אין דרכו לאכול דשרי הוא גופיה ומשמע לי דמשום הכי משמע ממלתייהו דאהאי גוונא מדקתני סתמא וחכמים מתירים דמשמע דאתרווייהו פליגי ובמאי [דשוו] ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו אינהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קאי דאיכא טעמא להיתרא דמשום שאין דרכו לאכול איכא למימר דלא נתכוון אלא ליוצא מהן דאתמרים דשוו נמי תרווייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתראי מן התמרים דלישרי בתמרים גופייהו ליכא טעמא להיתרא, ולענין הלכה קיימא לן כתנא קמא דבין בתמרים בין בסתוניות אינו אסור אלא בהן אבל לא בדבש וחומץ שלהן.

3. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד א

ספק איסורא לחומרא - וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוון.

4. רמב"ם יד החזקה הלכות נדרים פרק ט

(ה) כיצד נדר מן השמן במקום שמסתפקין בשמן זית ובשמן שומשמין ורוב אנשי המקום אין קורין שמן סתם אלא לשמן זית וקורין לשמן שומשמין שמן שומשמין ומיעוטם קורין אף לשמן שומשמין שמן סתם הרי זה אסור בשניהם ואינו לוקה על שמן שומשמין וכן כל כיוצא בזה:

5. לחם משנה על הלכות נדרים פרק ט הלכה ה

כיצד נדר מן השמן וכו' ורוב אנשי המקום אין קורין שמן סתם אלא לשמן זית בלבד וכו'. בס"פ הנודר מן המבושל (דף כ"ג) אמרו בזה מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא.

וא"ת כיון דבכל התורה כולה אזלינן בתר רובא באיסורא הכא אמאי לא. וי"ל דאם לא היה אפשר לפרש אלא משמעות אחד ודאי דהיינו מפרשים אותו המשמעות אשר הוא מסכים לדברי הרוב ולא המשמעות אשר הוא מסכים למיעוט אבל כיון שאנו יכולים לפרש שתי המשמעות ונאמר דנכון לומר שמן על שני מינין של שמן נפרש הלשון ונאמר דנתכוון על הכל ונעשה הלשון הסתמי כולל כיון דהוי מילתא דאיסורא:

6. מרומי שדה מסכת נדרים דף נג עמוד א

קמ"ל ספק איסורא לחומרא. והקשו הט"ז והש"ך ז"ל ביו"ד סי' ר"ח סעיף א', מלעיל דף י"ח ב' הרי עלי כחרם דהולכין אחר הרוב, וכן להלן דף ס"א במשנה עד הקציר שהולכין בתר רוב קציר. ולק"מ דבכל מקום שהרוב והמיעוט סותרין זה את זה הולכין בתר רוב, משא"כ כאן אנו אומרים שכוונתו היה לכל מיני שמן גם זה וגם זה. ובזה מיושב עוד הא שהולכין לחומרא, והלא בכה"ת אינו כן אפילו באיסורא, והשתא ניחא, דשם המיעוט סותר את הרוב, וכאן תרוייהו במשמע:

7. בית יוסף על יו"ד סימן רח

ומשמע לרבינו דבתר רוב בני המקום אזלינן ולא חיישינן למיעוטא כדקיימא לן בכל דוכתא אזלינן בתר רובא (חולין יא.). ויש להקשות עליו ממה שכתב בסימן רי"ז (עמ' תמז) גבי הנודר מן השמן ואם מסתפקין בשניהם אסור בשניהם אע"פ שרוב סיפוקן מאחד מהם. ואפשר דהתם כולם מסתפקים משניהם אלא שרוב סיפוקם מאחד מהם הילכך כיון שכולם מסתפקים משניהם אסור בשניהם:

8. שערים מצויינים בהלכה

עפ"י מש"כ בתשרי נודע ביהודה (מהד"ת אהע"ז סי' מב) ובפמ"ג (ריש שער התערובות) דדין רוב לא שייך אלא בישראל, שלהם ניתנה התורה וכתוב בה (משפטים כג-כ) "אחרי רבים להטות" וכבר כתבו הפוסקים הראשונים דגם רוב הוא עדיין ספק, אלא שהתורה הכריעה לילך אחר הרוב. ומעתה י"ל דזה ניחא בדבר שאסרה התורה, אבל בדבר שהוא אסר על עצמו הולכין בתר מחשבתו, ויש לומר דהתכוין גם לחלק המיעוט. ועי' בטו"ז (יו"ד סי' רח סק"א) שהקשה דיש סתירה, דהכא לא אזלינן בתר רובא ושם אמרינן דהולכין בתר רובא, ותירץ לחלק ביניהם עי"ש. שוב ראיתי ביד שאול (שם) שהקשה בשם בית מאיר, למה נשתנה הכא מכל התורה כולה דאזלינן בתר רובא, ותי' בשם חתנו משום דנדרים הם דבר שיש לו מתירין כדלקמן (נט.). ובדשיל"מ אין הולכין בתר רוב כדאיתא בריש מס' ביצה, והוא דחה דבריו, דשם במס' ביצה מיירי דיש מיעוט נגד הרוב, ואמרינן עד שנסמוך על הרוב מוטב שנמתין עד למחר ונאכלנו בהיתר גמור, ולחשוש על המיעוט, אבל כאן בענין נדרים, אם אנו אומרים דנלך בתר הרוב א"כ ליכא נדר כלל, והוא על כרחך נדר הנדר, ולכן אי אפשר לילך בזה בתר הרוב, עי"ש שהאריך בזה. וע"ע בשלמי נדרים. ובמרומי שדה תי' דבכל מקום שהרוב והמיעוט סותרים זה את זה, הולכין בתר הרוב, משא"כ כאן אנו אומרים שכוונתו היה לכל המינים.

מהו דתימא איזיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא. מבואר דגם הרוב נכנס בגדר ספק, ועי' בר"ן. וכן מבואר בשו"ע (יו"ד סי' ריז סי"ז). ועו"ש (ס"ג) כתב, דאין הולכין בתר הרוב, אלא הרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר. נראה לי להסביר למה אין הולכין בנדרים אחר הרוב ונשאר בספיקו, וזהו

9. דבר יעקב מסכת נדרים דף נג עמוד א

ד. השב שמעתתא [ד - ו] מביא הרמב"ן והריטב"א [קידו' נ ב] שכתבו שלא אזלינן בתר רובא ברוב שתלוי במנהג בני אדם, שהוא רוב גרוע כיון שמי שרוצה יכול להתנהג כמו המיעוט, [וגם הוי רוב שעשוי להשתנות]. ולפ"ז ניחא דהכא הוי רוב שתלוי במנהג בני אדם.

ה. הדרכ"ד רוצה לבאר שלא אזלינן בתר רוב כיון שנדר הוי דבר שיש לו מתירים. ומקשה דלשון הגמ' ספק איסורא לחומרא לא משמע כן. ומבאר הדרכ"ד דהא נדרים הוי דשיל"מ היינו היכא שחל הנדר ואנו רוצים להתירו ע"י רוב, אבל הכא שאנו דנים האם בכלל חל נדר מלכתחילה, לא שייך לומר שהוי דשיל"מ.

10. ר' אברהם מן ההר מסכת נדרים דף נג עמוד א

היו קורין לשמן שומשמן שמן סתם. מקום שמסתפקין מזה ומזה. והואיל ומוציאין זה וזה קרו שמן סתם לזה ולזה. רובא מן חד מספקי. וקרו לאידך שמן בשם לווי. ומיעוטא מספקי מאידך. וקרו ליה שמן סתם ולאידך בשם לווי. בתר רובא. ויהא מותר באותו שמן שקורין הרוב בשם לווי. קמ"ל. שאסור בשניהם, הואיל ונקראו שניהם שמן סתם, דספק נדרים להחמיר. ומסתברא דלקי על שמן סתם שקורין הרוב, ועל האחר אסור ואינו לוקה. וכן נראה ממה שכתב הר"ם פרק ט'. וטעמא דמילתא, דרובא דאורייתא הוא.

11. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד א

אסור בירקות הגינה - דסתם ירק של גינה משמע ולא ירק שדה שיש לו שם לווי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא וכן כתב הרמב"ן ז"ל ולא דמי לירקות השדה דהני מינא אחרינא נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא נינהו ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו.

12. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד א

בשביעית אסור בירקות השדה - אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכוון לירק גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון.

13. דבר יעקב מסכת נדרים דף נג עמוד א

[ו] ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה - הר"ן מפרש בשביעית אין כוונתו לירקות הגינה דהא אין זורעין אלא כוונתו לירקות השדה הגדלים מעליהן. המקדש דוד [סימן נט - ג ד"ה אמרינן] מקשה שגם בגינה איכא ספיחין העולים מעליהם. [1] המאירי הרגיש בזה ותירץ אפ' יצאו מאליהן הרי הן כעין דבר השמור, ולא נתכוון עליהם כיון שמן ההפקר אתה אוכל בשביעית, ולא מן המשומר [כדתנן בשביעית פ"ט מ"ד]. [2] המקדש דוד מתרץ שא"א לומר שהתכוון לספיחין שהרי ספיחין אסורים בשביעית, והא דשרי ירקות השדה, היינו משום שירקות השדה מיירי בירקות המדבריות [כמש"כ הרמב"ם בפיה"מ עוקצין ג - ב] שאין בהם איסור ספיחין כיון שאין רגילים לזרוע שם, ודמי לשדה בור שכתב הירושלמי [ב"ב ה - א] ונפסק ברמב"ם [שמיטה ד - ד] שאין בו איסור ספיחין כיון שאין אדם נפנה לשם לזרוע.

14. דבר יעקב מסכת נדרים דף נג עמוד ב

[א] לא שנו אלא במקום שאין מביאין ירק מחו"ל לארץ אבל במקום שמביאין ירק מחו"ל לארץ אסור - הר"ן והרא"ש מבארים במקום שמביאים ירק מחו"ל אסור בשניהם [אף בירקות הגינה]. הרשב"א והמאירי כתבו דמסתבר שאסור בשניהם, אסור בירקות הגינה שמביאים מחו"ל, ואסור בירקות השדה לפי שאין מביאים מחו"ל כ"כ הרבה שיספיק להם אלא צריכים גם ליקח מירקות השדה, והוי כמקום שמסתפקים מזה ומזה. ואח"כ מביא הרשב"א דמשמע מהירושלמי שאינו אסור אלא בירקות הגינה בלבד כמו שאר השנים.

15. שיטה מקובצת על נדרים דף נג/ב

כתנאי כלומר זה שאני אומר שיש מקומות בארץ ישראל שמביאין להן ירק מחוצה לארץ אינו אליבא דכולי עלמא כי אם אליבא דרבי חנינא בן גמליאל אבל לרבנן דפליגי עליה אין מביאין כלל. הרי"ף ז"ל:

16. רש"י מסכת שבת דף טו עמוד ב

ועל ספיקו של עפר ארץ העמים – [1] דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת.

17. תוספות מסכת נזיר דף נד עמוד ב

ארץ העמים על אורא גזרו - כגון מהלך בשידה תיבה ומגדל גדולות יותר ממ' סאה שאין מקבלין טומאה או על גשר ארץ העמים או הנכנס בקרון או בספינה שהחמירו בה יותר מבאהל המת כדי שלא יצא מארץ לחו"ל או דלמא משום גושא דוקא המאהיל על גושא [2] גזרו כמי שמאהיל על המת מפני מתי מבול [3] או מפני רוב מישראל שנהרגו בחו"ל ...

18. רמב"ם יד החזקה הלכות טומאת מת פרק ב

(טז) שדה שנחרש בה קבר ואבדו עצמות המת בעפרה היא הנקראת בית הפרס ועפרה מטמא במגע ובמשא שמא יש בה עצם כשעורה ואינה מטמאה באהל וכן כל ארצות העכו"ם עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאין נזהרין בהן וטומאת בית הפרס וארץ העכו"ם מדברי סופרים כמו שיתבאר:

19. תוספות על סנהדרין דף יב/א

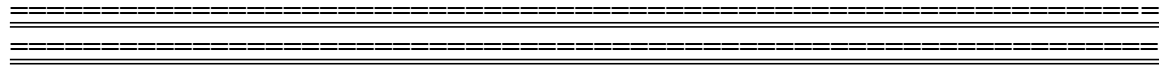
חוששין לגושיהן. פי' הקונטרס דמטמא באהל וקשה דתניא במסכת אהלות (פ"ב משנה ג) דגוש הבא מארץ העמים מטמא במגע ומשא אבל לא באהל והא דמשמע בפ"ק דשבת (דף טו: ושם) ובנזיר (דף נד: ושם) דמטמא באהל היינו דווקא בארץ העמים אבל אם הביא מעפרה לארץ ישראל לא מטמא באהל לכן צריך לומר דהכא דחיישינן לגושיהן היינו שלא יטמאו במגע ומשא:

20. הר"ן מסכת נדרים דף נג עמוד ב

חטה שאני טועם אסור לאפות - דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים חלוקין ביחד.

21. רש"י מסכת נדרים דף נג עמוד ב ד"ה ר' יהודה

ר' יהודה אומר קונם גריס או חטה שאני טועם מותר לכוס - חטה וגריס סתם דלא אמר חטה חטין גריס גריסין דקסבר [ר"י גריס או חטה] מבושלים משמע חטין לא משמע ור' יהודה לא פליג עליה דתנא קמא.

1. שעורי ר' דוד מסכת נדרים דף נב עמוד ב

(תמה) בטעמא דנדרים הוי דשיל"מ אף דע"י הביטול ליכא מכשול וליכא מצוה לישאל

שם מתני', שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור.

והקשה הר"ן דמשמע דאם אין בו בנותן טעם מותר, ואמאי, הא נדרים הוי דבר שיש לו מתירין ע"י שאלה, וקי"ל דכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל.

ובבית - הלוי (ח"ג סי' ל' סק"א) הקשה, דהא מבואר לקמן (דף נט א) דכל מה דנדרים מיקרי דבר שיש לו מתירין [אף על פי דאין ההיתר בא ממילא בלא מעשה], היינו משום דאיכא מצוה להשאל עליו, אבל היכא דאין לו מצוה להשאל, לא הוי דבר שיש לו מתירין. והלא כל המצוה לישאל על נדרו הוא רק כדי שלא יבא לידי מכשול, וא"כ הרי הכא כיון דבטל ברוב וליכא מכשול, שוב ליכא מצוה לישאל, וממילא לא הוי דבר שיש לו מתירין.

ובשלמא היכא דנתבטל רק מקצתו, אכתי הוי מצוה להשאל עליו משום השאר, והוי דבר שיש לו מתירין, אבל בנתערב כולו דליכא שום מכשול הא תו ליכא מצוה ואמאי הוי דבר שיש לו מתירין.

ותירץ הבית הלוי דעיקר הכלל דדבר שיש לו מתירין אינו דוקא היכא דהדבר יש לו היתר, תיקנו רבנן דלא ליבטל, אלא גם להיפוך אמרינן דגם היכא דע"פ דין עתה אין היתר להאיסור שנתערב, ורק דאם נאמר שלא יתבטל, עי"ז יהיה לו היתר, שוב תיקנו בו רבנן שלא יתבטל כיון דלא יפסיד במה שנאמר דלא בטל.

[והיינו דדין דשיל"מ היינו דכל שיכול להיות מותר בלא דין ביטול תיקנו דלא בטל, וא"כ אין זה רק היכא דיש לו כבר היתר, דאז תיקנו דלא בטיל, אלא אף היכא דרק ע"י התקנה דלא בטיל, יהא היתר, זה נמי הוי דבר שיש לו מתירין, ומשו"ה נדרים חשיבי שפיר דשיל"מ, דכיון דאמרו דלא בטל הרי יכול לבא לידי מכשול, וממילא הוי מצוה לישראל עליו ולכן הוי דשיל"מ].

והנה הא דין דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר אומר שלא יתבטל, וא"כ הא כיון דנדרים הוי יש לו מתירין משום דמצוה לשאול א"כ מה"ט הוי דין בזה דלא יתבטל.

[א"ה, לכאורה זהו ביאור הסברא דמה"ט אף בזה הוי דין דבר שיל"מ דלא בטיל, משום דכיון דיסוד הדין הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, א"כ כיון דיכול להיות היתר אף בלא ביטול מה"ט הוי דין שלא יתבטל].

(תמו) איך מועיל שאלה מאחר דמה"ט נתבטל והוי כאכלו כולו דאין נשאלין
אכן עוד הקשה הבית הלוי שם, דהא עכ"פ מן התורה נתבטל ברוב, ונעשה כולו היתר, וא"כ הא מה"ט
לא יועיל כלל שאלה, דלא גרע מהיכא דאכלה כולה דאין נשאלין עליה (כדאייתא בשבועות דף כז: כח א),
ואפי' לאימיר שם דסובר דנשאלין, היינו רק משום דמחוסר מלקות, אבל עכ"פ בנתערב כולו, דמה"ט נתבטל,
וליקא שום נפ"מ, הא ליכא על מה לעשות שאלה, ואמאי חשיב דבר שיש לו מתירין.

ותירץ דיש לדחות דהרי אם ידור עוד מחפץ אחר מאותו המין, וגם השני יתערב כאן, ונגד שניהם לא יהיה בהיתר שיעור לבטלם, הרי נאמר דגם הראשון חוזר וניעור. וא"כ מוכרח דאע"ג דנתבטל מ"מ שמו של הנדר איכא גם על הראשון בכל מקום שהוא מן התורה, אף על גב דעכשיו מותר לאכלו, ומשו"ה מהני ליה שפיר שאלה אף מה"ט לכו"ע.

ובקרן - אורה כאן (ד"ה ויש לי לדקדק) נמי הקשה כנ"ל, איך יכול לישראל עליו הא כיון דכבר נתבטל
הוי נמי כמי שאינו בעולם, ותו לא שייך ביה שאלה, כמו באכלו כולו דאין נשאלין עליו.

ותירץ וז"ל, וי"ל דמ"מ איסורא כמאן דאיתיה, כי הא דאמרינן דחוזר וניעור בתוספת איסור, וכדאייתא בבכורות, וכיון דכמאן דאיתיה הוא, שפיר יכול לשאול עליו, ע"כ.

[וכנראה דכונתו נמי כנ"ל, דכיון דאם ידור עוד ויתערב, יהא חוזר וניעור, שפיר שייך שאלה אף מה"ט וכמ"ש].

ועוד תירץ הקרן אורה, דמסתמא הבשר עצמו בעין הוא, ורק טעמו נתערב, וכיון דיכול לשאול על בשר עצמו, ממילא הותר גם הטעם שנתן בתבשיל ע"ש (ועי' ס"ק הבא).

בענין יין מבושל

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות מאכלות אסורות פרק יא

(ט) אין מתנסך לעכו"ם אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח ומפני זה כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיש בו שיהיה אסור בהנייה לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו אסור ומותר לשתות עם העכו"ם בכוס אחד אבל יין מזוג ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה אם נגע בו נאסר:

(י) הורו גאוני המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי למזבח הרי הוא כמבושל או כשכר ואינו מתנסך ומותר לשתות עם העכו"ם:

2. רמב"ן על עבודה זרה דף ל/א

והר"מ הספרדי ז"ל אומר שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך למזבח הרי הוא כיון מבושל וכשכר ומותר לשתות עם הגוי, וזה הטעם אינו נכון שאם משום גזירת בנותיהן כל שלא נשתנה טעמו וריחו לגמרי בכלל יין הוא ואסור, ויין מבושל וחומץ לפי שאינו בכלל יין סתם התיירו בהם, ואת"ל שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחששת ניסוך הוא דסמכו לה דלמא אע"פ שאין אנו מנסכין אותו ע"ג המזבח אינהו מנסכי ליה, שהרי בשאר תקרובות אינהו מחוסר אבר אית להו ושאר מומי לית להו ואנן אית לן אפילו בדוקין שבעין, וכן נראה שהרי הם מקריבים בנות שוח ופירות דקל טב שהוא דבש שאסרה תורה לגבי המזבח וכיון שהן מנסכין אותו אסור שהרי הוא משתבר כעין פנים, מעתה אם נתערב בו מעט דבש ודאי אע"פ שיש בו נותן טעם [אסור], אבל יינומלין כיון שיש בו דבש ופלפלין הרבה ונשתנה טעמו לגמרי אפשר דלא גרע מיין מבושל ואינו מתנסך במגע גוי...

ולענין יין מבושל לא פירשו לי רבותי כמה שיעור בישולו, אבל מצאתי לראב"ד שכתב הכי אמר רבינו האי ז"ל הכי דייקו גאוני הראשונים כיון שהרתיח נעשה מבושל ואין בו משום גילוי ולא משום יין נסך, והקבלה נקבל, אבל לפי מה שאמרו בירושלמי כאן ובמס' תרומות שממעטו ממדתו נ"ל שכשחסר ע"ג האור ממדתו נעשה יין מבושל ואין בו משום יין נסך:

3. הרא"ש על עבודה זרה פרק שני - סימן יג

והדבר תמוה כיון שגזרו על יינן משום בנותיהן וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה. ואי משום דלאו בר ניסוך הוא. והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא. ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה והרמב"ם ז"ל כתב שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואין ראוי לנסך על גבי המזבח הרי הוא כיון מבושל וכשכר ומותר לשתות עם העובד כוכבים. ואין לסמוך עליו דעיקר גזירה משום בנותיהם אלא שהחמירו לאסור בהנאה כיון שנתנסך לעבודת כוכבים וכן כתב הרמב"ן ז"ל דאף אם תמצא לומר שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחששת ניסוך הוא דסמכא מאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בו שאור ודבש. הלא הם מקריבים בנות שוח ופירות דקל שאסרה תורה למזבח:

4. שו"ע או"ח סימן רעב

(ח) מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, וי"א שאין מקדשין עליהם: הגה - והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש (אגור):

5. שו"ע יו"ד סימן קכג

(ג) יין מבושל שלנו שנגע בו העובד כוכבים, מותר. ומאימתי נקרא מבושל, משהרתיח על גבי האש:

6. שפתי כהן על יו"ד סימן קכג

(ו) מותר כו'. ואפי' בשתיה ואפי' לכתחלה מותר לשתות עם העובדי כוכבים כן הוא בש"ס ופוסקים:
(ז) משהרתיח על האש. דהיינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה כ"כ הרשב"א והר"ן:

7. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קח

לחשוב יין מבושל שלא ליאסר במגע עכו"ם צריך חום של קע"ה מעלות פרנהייט בערך.

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן לא

שיעור בישול יין להתיר במגע עכו"ם בע"ה ט"ז אלול תשכ"ו.

נשאלתי מהרבה בנ"א שחוששין שמא תגע המשרתת בהיין או שלפעמים איכא בבית אדם שאינו שומר שבת בין המסובין שיש לחוש שיגע ביין ורוצה לבשל כמה צריך שיהיה החום לפי המדות של החום שמוודיין במדינתנו. והנה מעצם הדין כשנתבשל כחום שהיד סולדת בו הוא בדין בשול דכן הא מצינו אף כשהוא להקל בשבת דהא איתא במג"א סימן שי"ח ס"ק י"ב שאף שיש בשול אחר בשול כל זמן שהיד סולדת מיקרי רותח ואין בו משום בשול מה שיתוסף חום אף לרתיחה וא"כ גם למה שאמרו מבושל אין בו משום יי"נ = יין נסך = נמי ודאי הוא במדה זו דיד סולדת... אבל אפשר דגם בפחות מתמעט והוי לרמב"ן מבושל לענין יי"נ גם בפחות מיד

סולדת. והש"ך שכתב שיעור דמתמעט הוא או שגם בפחות או שהוא סימן ליד סולדת היותר אפשר לידע. והנה יש פעקטערעס /בתי חרושת/ מיין שמבשלין יינותיהן עד מדת החום שבמדינתנו לא פחות ממדה של מאה וששים וחמש גראד /מעלות/, שמדת חום זה ודאי הוא יותר ממדת יד סולדת שלכן לפ"מ שכתבתי אין בזה איסור מגע עכו"ם דודאי הוא בשול וגם ודאי מתמעט, וגם ראיתי כתב העדות מהבחנינה שבחנו הכעמיקער /הכימאים/ ביין ומצאו שבמדת חום כזה נחסר הרבה שהחזיקו לשער שבחום זה נחסר יותר מעשירית שא"כ הותחל תיכף להחסיר מעט, והוא ראייה שהאמת כדכתבתי ויש לסמוך ע"ז למעשה. ושיעור שנעשה מתוק שבירושלמי נראה שהוא פחות מיד סולדת, דלא כדמשמע מהדרכי תשובה (ס"ק ט"ו) בשם ככר לאדון /לאדן/ שהוא יותר, ובכל אופן אין להחמיר כמותו מאחר שכל הראשונים מתירין ברתיחה והש"ך כתב לדינא דהוא בנתמעט קצת ממדתו, וכדבארתי שודאי אינו יותר מיד סולדת ואפשר שהוא גם פחות כדלעיל. משה פיינשטיין.

9. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן כה

מגע נכרי ביין מפוסטר

מבואר במס' ע"ז ובשו"ע יו"ד סי' קכ"ג ס"ג ייין מבושל שלנו שנגע בו העכו"ם מותר, ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על האש, וכתב ע"ז הש"ך "דהיינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיחה" וכן הוא בב"י ובביאור הגר"א וז"ל: דאף "דבשבת מ' ב' נחלקו בהפשירו אם זהו בישולו אבל כשהרתיחו לדברי הכל הוי מבושל, סה"ת והרשב"א והרא"ש ושאר פוסקים", ומשמע קצת מזה דסגי בשיעור שהיד סולדת בו דחשיב לכו"ע בישול גמור לענין שבת, וממילא גם משמע דבשיעור זה שהיס"ב = שהיד סולדת בו = ה"ז גם חשיב כנתמעט ממדתו וכמו"ש הש"ך, וראיתי בדר"ת אות י"ד שכתב "ועיין בכנה"ג בהגהות ב"י אות י"ד שכתב בשם הרי"א ז"ל [הובא בשלטה"ג במס' ע"ז דף י' ע"א דפוס וילנא] דשיעור מבושל הוא כל שאין שותין אותו כיון דהיינו שנשתנה טעמו מטעם יין עיי"ש, ועיין בס' רוח חיים שהביא כן גם משאר גדולי המחברים", אולם ראיתי בשלחן גבוה שהביא מ"ש בזה הראשונים ומסיים "דבטלה דעתו של השלטה"ג אצל כל הני רבואתא ז"ל דס"ל דכל שהרתיחו ע"ג האש כל שהוא קרוי מבושל שאי אפשר אם לא יתמעט מעט" עכ"ל.

אולם גם ראיתי בא"ז פ"ב דמס' ע"ז אות קנ"ה שכתב שצריך להתבשל "עד שנדע בברור שהרתיח ונתבשל בישול גמור", גם המאירי במס' ע"ז דף כ"ט הביא דיש אומרים עד שיתעבה וי"א עד שיחזור לשליש וגם יש עוד ראשונים שהצריכו בישול חזק, וגם נראה לכאורה דממ"ש המאירי דסגי ברתיחה אחת משמע קצת דכוונתו לומר דסגי בתחלת רתיחה אף שעלתה רק אבעבוע אחת, כי על שיעור שהיד סולדת בו לא שייך כ"כ הלשון של רתיחה אחת, ומזה שגם הוסיף לומר שראוי להחמיר כהאומרים "עד שיתמעט בכדי הראוי לבישול" משמע דשיעור זה הוא בישול יותר חזק מרתיחה אחת, אך היות והשו"ע פסק דסגי משהרתיח על האש ומהוספת הגר"א גם משמע דאין צריכים כלל שיתבשל עד שיעלה אבעבועות וכמו"ש הרשב"א "ואע"פ שלא נתבשל אלא מעט וכשנתמעט ממדתו", לכן רבים נוהגים לא לחשוש כלל למגע עכו"ם במיץ ענבים מפוסטר (אע"ג שמגע נכרי אוסר ביין מגתו כמו ביין רגיל) אשר בכדי למנוע תסיסה וגם יוכל להתקיים עושים פיסטור שמחמם את המיץ בשיעור של לא פחות משבעים מעלות צלזיוס וה"ו חשיב כהרתיח על האש דמבואר כאן בשו"ע דשרי.

ברם נלענ"ד שיש לפקפק טובא בקולא זו מכמה טעמים, כי נלענ"ד דמבושל שנזכר בש"ס ובפוסקים מיירי דוקא בבישול רגיל דכמו שהתבשיל מתבשל בקדירה שעל האש כך היו מבשלים גם את היין, וידוע שתיכף עם תחלת הבישול הכוהל מיד נודף ומתאדה [גם שמעתי שאם מדליקים שם גפרור נעשה שלהבת כמו

בהבערה של ספירט] וכמובן שבגלל זה טעם היין משתנה, **משא"כ בזמננו הפיסטור נעשה כשהיין והמיץ הם בתוך צנורות סגורים**, ולכן הן אמנם דלגבי זה שצריכים שתחסר מהמדה שפיר מסתבר דאף שבגלל זה שהוא סגור ומסוגר **לא נחסר כלום מהיין**, מ"מ מבושל מיהו הוה כיון דמה שלא נחסר הוא רק מפני שזה סתום ואי אפשר כלל להיות אידוי אבל חשיב שפיר מבושל, אבל מ"מ נראה כיון שאם נחסר מהמדה והכוהל יצא מהיין והתאדה הרי ידוע שטעם היין משתנה מאד ולכן אין דרך הנכרים לנסך יין כזה, **משא"כ בפיסטור של זמננו אשר מלבד שהטעם לא משתנה בגלל זה שסגור ואין אידוי, גם עושים עוד תחבולות בחכמה שלא יהא שום שינוי בטעם היין, ושמעתי ממומחה שהמון העם אינו יכול כלל להרגיש ולהבחין שום הבדל בין מפוסטר ללא מפוסטר, ...**

ועיין גם במאירי על מס' ע"ז כ"ט ע"ב לאחר שהביא תחלה כמה שיטות בענין שיעור בישול הוא מסיים בהיא לישנא: "וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מכמות שהיה מחמת בישולו או ריחו או צבעו שכל שנשתנה בטל חינו ואין חיבת ניסוך עליו" וכן כתב שם בדף ל' ע"א "הואיל והגוי מכיר שינוי ריחו להדיא אינו מנסכו ומעתה מגעו מותר אף בשתיה", עיי"ש. וכתב נמי "והרי יין זה מתוך שלא נשתנה לא טעמו ולא ריחו ולא צבעו לא זזה חבתו וכ"ש במה שלא ניכר בו כלל וזה ממה שצריך להזהר בו" עכ"ל, (גם בשד"ח מערכת יין נסך כתב "במבושל עד שנתמעט ממדתו אינו משובח לשתיה ואפשר דמפני שאינו משובח לשתיה חשיב מלתא דלא שכיח") ...

ואף שלכאורה אפשר לומר כיון דמעיקרא בשעה שגזרו על מגע עכו"ם הוציאו את המבושל מכלל הגזירה, ואע"ג שזה היה מפני שלא היה נהוג אז לבשל את היין כשהוא סגור ואילו בזמננו נשתנה הדבר, אפי"ה יכולים לומר דה"ז חשיב כאילו אנו באים מעצמנו להוסיף על גזירת חז"ל ולאסור גם מה שלא היה בכלל הגזירה, כי כך הוא הכלל דכיון שהיה מותר בשעת הגזירה תו לא הוי בכלל האיסור ואין לנו אלא מה שגזרו חכמים, ובפרט שידוע דבזה"ז אין הנכרים רגילים כלל לנסך והרמ"א כתב משום כך ביו"ד סי' קכ"ג דמגעם אוסר רק בשתיה ולא בהנאה, ... מ"מ נראה דבנד"ד אין זה חשיב כלל כגזירה חדשה כיון שמעיקרא לא התירו אלא בבישול כזה שמחסר ממדתו ונשתנה טעמו וריחו ואילו כל זה אינם בפיסטור שבזמננו.

ומיהו לענין זה שכתב הרא"ש במס' ע"ז דטעמא דלא גזרו על מבושל הוא מפני "שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו", וכן כתב גם הרמב"ן בדף ל"ו ע"ב דהוא "מפני שאינו מצוי כ"כ לחוש לו", וכן כתב שם גם הריטב"א כיון שאינו מצוי אצל הכל לכן לא גזרו (גם בשד"ח הנ"ל כתב "כי ההיתר של מבושל הוא משום מילתא דלא שכיחא כמו"ש בב"י ובפוסקים") ועיין גם בט"ז מ"ש בזה, מ"מ נראה דלענין זה יכולים לומר דאע"ג שבזמננו יין מפוסטר מצוי מאד וגם אפשר שאין דרכם כלל להבחין בנסך שלהם בין מפוסטר ללא מפוסטר, אפי"ה יכולים לומר כדאמרן לעיל דהרי זה חשיב כגזירה חדשה שלא היתה קודם וכהיא דהטמנה בסלעים, וממילא דלהך טעמא גם אפשר דשפיר שרי אפי' אם לא ניכר וגם אין הנכרי יודע שזה מפוסטר כיון דבשעה שגזרו היה יין כזה מילתא דלא שכיחא, אבל מ"מ כיון שבפיסטור הנעשה בזמננו לא משתנה כלל טעם והריח שפיר מסתבר דאין זו גזרה חדשה, ואף לפי מה שיש בזכרוני דיש מי שכתב דמה שאין הנכרים מנסכים יין מבושל הוא מפני שע"י הבישול ניכר שזה מיועד וגם נעשה בו מעשה לשתית בני אדם ולכן גנאי הוא להם לעשותו נסך אך גם זה לא שייך כלל בפיסטור שעושים ביקבים כדי שיוכל להתקיים יותר.

אשר על כן נראה דמ"ש בשו"ע דמשהרתיה על האש לא נאסר במגע עכו"ם מיירי דוקא בכה"ג שמראה היין נשתנה מחמת הבישול ולכן אמרינן דכיון שניכר הנכרי יודע שזה מבושל ולכן אין לחשוש למגעו. אבל בכה"ג דליכא שום שינוי ואי אפשר כלל להכיר אם זה מבושל או לא מהיכ"ת לא נחשוש לנסך במגעו אפי' אם הנכרי יודע שנעשה בו פיסטור להמית את החיידקים, וראיתי בדבר"ט ס"ק י"ג שכתב בפשיטות על דין זה שבשו"ע "עיין בס' ערך השלחן הספרדי או"ד שהביא מהס' בני דוד דיין מבושל דמותר היינו דוקא אם ידע הגוי שהוא מבושל" עכ"ד, וכן ראיתי בס' זכרנו לחיים יו"ד ח"ב דף ל"א ע"ב שהביא באות י' מכמה מחברים דבעינן "שהגוי יודע שהוא מבושל וכן בכלול מבושל והגוי אינו יודע שהוא מבושל אין היתר למגעו", גם ראיתי בס' הר יראה (ברגמן שנדפס מחדש) שהעתיק בס' כ"א את דברי הבני דוד הנ"ל ואע"ג שכתב שם הבני דוד שיין "מבושל הוי משונה כל כך וכו"ע ידעי - אפי"ה כתב דצריכים שידע הגוי שהוא מבושל" ורק לבסוף הוא מסתפק דאפשר שגם בלא ידיעה יבין הנכרי שזה מבושל, ולכן מסתבר דכיון שעיקר האיסור הוא משום בנותיהם ולפיכך מחמירים גם במגע של גר תושב לאסור בשתיה כמבואר ביו"ד סי' קכ"ד ס"ב, ועיין גם בחדושי רעק"א כאן בס' קכ"ג ובאבנ"ז סי' קט"ז שכתב והעיקר נראה שגם הרא"ש סובר דמגע נכרי אוסר משום בנותיהם וטעם זה הרי שייך שפיר גם בזה"ז וגם במפוסטר, ולכן נראה אף דמעיקרא בשעה שגזרו לא רצו חכמים לגזור אלא

באופן ששייך גם החשש של נסך מ"מ כשאין ניכר כלל על היין שזה מבושל אפ"א אם ידוע שזה מפוסטר מסתבר דבצירוף כל הדברים שכתבנו יש לחשוש שהנכרי אוסר במגעו.

מכל האמור עד כה נראה שלענין ברכת פה"ג או לענין בישול יין של שביעית **מסתבר שלכו"ע יש לברך בפה"ג על יין מפוסטר אפ"א להסוברים שמברכים שהכל על יין מבושל**, וגם מותר לבשלו בשביעית, **אולם לענין מגע נכרי** נראה דאף שכח דהיתירא עדיף וגם כתב הש"ך בס"י קכ"ד ס"ק ל"ג על מגע נכרי כיון שהוא רק מדרבנן יש להקל בספק, וגם אע"ג שכלל גדול הוא דאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל ולא להוסיף על גזירתם, **מ"מ מכל הלין טעמי דאמרן אינני יודע איך אפשר להקל ולסמוך על פיסטור שרק ממית את החיידקים לחושבו כמבושל אע"ג שלא ניכר בו שום שינוי ולא נחסר כלל מהמדה וגם לא נשתנה כלל טעמו וריחו וכולם קורין אותו בשם יין סתם ולא יין מבושל**, וגם יין כזה הרי שכיח ומצוי מאד, **ולכן חושבני דיש להקפיד ולהזהר בזה ממגע נכרי, וגם מאלה שדינם כנכרי לענין זה, בין ביין ובין במיץ ענבים.**

=====